

Міністерство освіти та науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра соціальної роботи

Кваліфікаційна робота магістра

з теми: **«ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРИТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ
БАТЬКІВСЬКОГО ШКЛУВАННЯ: СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ»**

Виконав: студент 2 курсу,
групи Sz1-M22
спеціальності 232 Соціальне забезпечення
Галин Михайло Петрович

Науковий керівник:
Сербалюк Ю. В.,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри соціальної роботи

Кам'янець-Подільський – 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО–ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ–СИРИТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ.....	6
1.1. Теоретичний аналіз вітчизняних та міжнародних правових документів, що стосуються прав та свобод дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	6
1.2. Соціальна проблема дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування у міжнародному досвіді та в Україні.....	25
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ТА СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ДІТЕЙ–СИРИТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ.....	44
2.1. Гарантії захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в українському законодавстві	44
2.2. Форми сімейного утримання дітей-сиріт, позбавлених батьківського піклування	60
ВИСНОВКИ.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ	89

ВСТУП

Актуальність. Сучасна ситуація в Україні, зокрема загострення економічної, соціальної та політичної напруги, зростання матеріальної та соціальної поляризації суспільства поглибили низку соціальних проблем. Одним із них є організація життєдіяльності та розвиток дітей, які через об'єктивні чи суб'єктивні обставини залишилися без піклування батьків. Ратифікувавши Конвенцію ООН «Про права дитини», Україна взяла на себе зобов'язання, які складаються з чотирьох основних принципів: пріоритет інтересів дитини; забезпечення повноцінного життя; залучення до життя у суспільстві; ніякої дискримінації. В усіх країнах світу є така категорія населення, яка потребує особливої уваги – це діти-сироти та діти, що позбавлені батьківського піклування. Послаблення виховної функції сім'ї внаслідок важкого соціально-економічного становища значної частини населення спричинило проблему дитячої бездоглядності та безпритульності в Україні, тобто у найбільш соціально незахищеній верстві населення, є діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, що вказує на необхідність і актуальність ґрунтовного дослідження цієї категорії населення.

Проблему прав дітей розглядали у своїх роботах М. Баймуратов, М. Буроменський, Л. Волинець, В.Євінтов, В. Денисов, Л.Заблоцька, А. Кидалова, О. Кипеленко, Х. Лисенко, О. Марцеляк, Н. Петрова та ін. Нині вивчення питань охорони дитинства об'єднало представників різних наук – юристів, філософів, педагогів, психологів, соціологів. Питання міжнародного захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, досліджуються у сучасній вітчизняній та зарубіжній літературі. Окремі питання соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, досліджують у своїх працях такі вчені та фахівці як В. Андреев, Н. Болотіна, В. Бурак, Л. Волинець, К.

Добромислов, М. Захаров, О. Карпенко, Н. Максимова, О. Мачульська, І. Сирота та інші. Втім, до цього часу у вітчизняній науці права соціального забезпечення відсутні спеціальні дослідження теоретичних та прикладних питань міжнародно-правового регулювання захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Необхідно зазначити, що детального, ґрунтовного вивчення проблеми соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування нами не знайдено, що й обумовило актуальність здійснення дослідження на тему **"Гарантії захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: соціальні аспекти"**.

Мета: обґрунтувати існуючі та запропонувати дієві гарантії соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження:**

- здійснити науково-теоретичний аналіз проблеми захисту дітей, позбавлених батьківського піклування та дітей-сиріт;
- дослідити існуючу міжнародну та вітчизняну нормативно-правову базу захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
- виявити механізми дотримання гарантій захисту даної категорії дітей у міжнародному та вітчизняному досвіді.

Об'єктом дослідження є діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування.

Предмет – соціальні аспекти захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Методи дослідження: теоретичні – порівняльний аналіз міжнародної вітчизняної правової бази соціального захисту дітей; системний підхід; аналіз, класифікація, пояснення.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали дослідження можуть бути використанні при викладанні дисциплін Соціальний захист в Україні, Захист дитинства в Україні.

Апробація результатів дослідження здійснено у Збірнику наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, серія: соціально-педагогічна у 2023 р. (Сербалюк Ю.В., Галин М.П. Процеси деінституціалізації у соціальному захисті дітей-сиріт. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: соціально-педагогічна. Вип. 38. [Електронний ресурс]. / за ред. Л.П. Мельник, Т.Л. Опалюк. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В, 2023. 247 с. С. 16-22.)

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота містить одну таблицю, 60 використаних джерел.

ВИСНОВКИ

1. Нами встановлено, що найбільшими проблемами соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування є фінансове і матеріальне забезпечення всіх передбачених для них соціальних пільг, допомог, забезпечення житлом, гідне працевлаштування. Особливо загострилась проблема захисту життя, гідності, особистої недоторканості дітей-сиріт і дітей позбавлених батьківського піклування під час збройної агресії Російської Федерації в Україну. Сотні таких дітей залишились під окупацією, вивезені до материкової Росії, частина з них передана на виховання у сім'ї росіян.

Діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування часто стають жертвами насилля, сексуальних злочинів.

Проблемою залишається питання якісного влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування у прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу під опіку та піклування. Гостро стоїть питання належного соціального супроводу таких дітей у цих інституціях.

Не втрачає актуальності соціальний захист працюючої молоді з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Вважаємо за доцільне суворо дотримуватись визначених додаткових гарантій працевлаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а саме: забезпечення гарантованого робочого місця, яке не може бути змінено за бажанням роботодавця протягом трьох років з моменту початку такої роботи, а в разі неможливості надання такого робочого місця – встановлення грошової компенсації на цей період, яка виплачується особі з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, за рахунок коштів державного або місцевого бюджетів; встановлення додаткових гарантій зайнятості (квоти робочих місць для підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та організаційних форм); першочергове

працевлаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа на наявні вакантні робочі місця; для забезпечення тимчасової зайнятості залучення даної категорії осіб до оплачуваних громадських робіт; покладення

2. Аналіз нормативно-правових актів та наукової літератури у сфері соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування показав, що у світі склалась певна нормативна база ставлення до дітей, створенні міжнародні механізми моніторингу стану з правами дітей в країнах світу. В Україні більшість міжнародних документів, що стосуються захисту дітей загалом і дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, зокрема, імплементовані у вітчизняне правове поле.

Аналіз правових норм про соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дозволяє дійти висновку, що вони утворюють комплексний правовий інститут, який об'єднує норми різних галузей права – права соціального забезпечення, трудового права, цивільного права, сімейного права, житлового права, медичного права та ін. У системі права соціального забезпечення правові норми про соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, утворюють окремий правовий інститут з відповідною назвою.

Аналіз наукової літератури щодо правового поля захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також власне самого чинного законодавства про соціальний захист цієї категорії дітей, дав можливість зробити висновок про його недосконалість нормативно-правових документів, що виявляється у перенасиченості, заплутаності та складності, термінологічній невизначеності й неузгодженості.

Крім базового законодавчого акту, а саме Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» від 13 січня 2005 року, заходи

соціального захисту зазначеної категорії дітей та осіб з їх числа передбачені іншими законами та численними підзаконними нормативно-правовими актами.

3. У процесі магістерського дослідження ми виявили, що найбільш дієвими механізмами соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування є нормативно-правовий та інституційний.

Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, слід вважати додатковим соціальним захистом, сутність якого полягає у встановленні на законодавчому рівні додаткових заходів соціального захисту з боку держави (на додаток до загальних умов захисту дітей) цієї категорії дітей та осіб з їх числа, у встановленні додаткових гарантій та наданні додаткових пільг щодо працевлаштування, набуття освіти, медичного обслуговування, забезпечення житлом, а також отримання непрямих соціальних послуг.

Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, тісно пов'язаний з соціальними стандартами – певними нормативами, які визначають рівень певних соціальних благ і встановлюють державні гарантії їх забезпечення. Саме встановлені в Україні гарантії та стандарти, що стосуються соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування є дієвими нормативно-правовими механізмами їх захисту.

Державні соціальні стандарти для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування нами визначились як законодавчо встановлені нормативи мінімальних розмірів матеріальних та інших благ, що забезпечують кожній дитині-сироті та дитині, позбавленій батьківського піклування, необхідний для неї достатній рівень життя і умови для нормальної життєдіяльності. Аналіз чинного законодавства дає підстави виділити такі види соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, як грошові соціальні виплати; натуральна соціальна допомога; пільги у сфері працевлаштування, забезпечення житлом, освіти та охорони здоров'я; соціальне обслуговування; медична допомога.

Вважаємо, що при призначенні і виплаті державної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, важливою гарантією є їх забезпечення на рівні, не нижче встановленого прожиткового мінімуму для дітей відповідного віку. До недавнього часу існували відмінності у розмірі державної соціальної допомоги на дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають під опікою чи піклуванням, та дітей даної категорії, влаштованих у дитячі будинки сімейного типу і прийомні сім'ї. Зазначені відмінності було усунуто

Актуальним вважаємо ведення єдиної бази даних дітей-сиріт, та дітей, позбавлених батьківського піклування, що дасть змогу оперативно призначати допомогу, відстежувати її виплати та отримання.

Серед інституційних механізмів ми виділили розміщення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування у різні інституції, що забезпечують їм належних догляд, захист, виховання, соціалізацію, підготовку до самостійного життя. Найпоширенішими такими інституціями ми вважаємо є дитячий будинок, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу.

На нашу думку, такі форми влаштування дітей-сиріт як прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу не можна назвати сімейними формами виховання, оскільки вони є тимчасовими, на відміну від усиновлення чи опіки (піклування) і не несуть жодних правових обов'язків після припинення (розірвання) договору (рішення) про спільне проживання, виховання та утримання дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування. Вважаємо, що замінні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу слід віднести до інтернатних закладів сімейних форм виховання (міні-інтернатів).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Андрухів О. І. Статус дітей-сиріт в Україні в умовах війни. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право. №13(25), 2022, С. 76-84.
2. Артющікіна Л. М. Сирітство в Україні як соціально-педагогічна проблема (соціально правовий аспект): монографія. Суми: Сум ДПУ, 2002 р. – 268 с.
3. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навч. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, К.: Логос, 2003 р., С. 102-105.
4. Бельо Л. Ю. Фостерне виховання дітей у США та Великій Британії. *Національний університет «Одеська юридична академія»*. Серія: Право, 2021 р., № 2 (72). С. 17-21.
5. Брич В. Я., Миколюк С. М., Соціальний захист сиріт в Україні: монографія, Тернопіль: ТНЕУ, 2019 р., 200 с, С. 105-129.
6. Бурлака О. Зарубіжний досвід соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і можливості використання в Україні. *Національний університет внутрішніх справ. Підприємництво господарство і право: Трудове право. Право соціального забезпечення*. 1/ 2020 р. С. 59-64. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/1/12.pdf>.
7. Всесвітня Декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей. URL: <http://surl.li/fvmvm> (дата звернення: 10. 09. 2023 р.).
8. Галатир І. А. Щодо причин виникнення явища соціального сирітства у сучасному українському суспільстві. *Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка*, 2012 р., № 19. С. 10 – 12.
9. Ганжа К. В Україні зростає кількість усиновлень: Які регіони – у лідерах? *Ukraine World News*. URL: <http://surl.li/obtub> (дата звернення 04.11.2023 р.).

10. Декларація прав дитин. ООН, Міжнародний документ від 20.11.1959 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#doc_info (дата звернення: 10. 09. 2023 р.).

11. Діти, жінки та сім'я в Україні : стат. збірник. К.: Державна служба статистики України, 2010 р., 349 с.

12. Дубич К.В. Механізми державного управління системою надання соціальних послуг : дис. д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02, Київ : НАДУ, 2015. 436 с.

13. Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства. *Статистичний бюлетень*, К. : Держстат України, 2013 р., 78 с. С. 23 – 44.

14. Збірник нормативно-правових актів у сфері захисту прав дітей. Київ : UNICEF, 2016 р., 318 с.

15. Ільчук Л. І. Розвиток системи інтегрованих соціальних послуг в умовах децентралізації (на прикладі об'єднаних територіальних громад). *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. 2018. № 1. С. 104 – 115.

16. Кальченко Л. В. Історико-педагогічний аналіз суспільної практики подолання і попередження проблем соціального сирітства на Українських землях у складі Російської держави (початок XVII – середина XIX століття). *Соціальна педагогіка: теорія та практика*, .№ 3, 2013– С. 86.

17. Кальченко Л. В. Соціальне сирітство як суспільне явище: поняття і причини виникнення. *Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка*, 2012 р., № 19. С. 161.

18. Кисельова О. І. Актуальні питання соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в порівняльному аналізі України та Польщі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2014. № 24 (Том 2). С. 181–184.

19. Ковальчук А.Ю. Деякі аспекти правового забезпечення прав і свобод дитини. *Європейські перспективи*, № 2, Ч. 2, 2012 р., С. 83–87.

20. Конвенція ООН «Про права дитини» (від 20 листопада 1989). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU89K01U?an=456148> (дата звернення 10.09.2023 р.).

21. Міненко К. Війна забрала батьків: як прихистити чи усиновити дитину. *LB.Ua. Дорослий погляд на світ*. URL: <http://surl.li/obuxx> (дата звернення 29.09.2023 р.).

22. Міністерство освіти і науки України та Міністерство охорони здоров'я. Наказ «Про затвердження Положення про академічні відпустки та повторне навчання у вищих закладах освіти» за 06.06. 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0325-96#Text> (дата звернення).

23. Міністерство освіти та науки України. Статистичні дані за 2022 – 2023 н. р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani> (дата звернення: 17. 10. 2023 р.).

24. Міністерство соціальної політики України. **Дитячий будинок сімейного типу**. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/dityachiy-budinok-simeynogo-tipu.html> (дата звернення: 01.11.2023 р.).

25. Міністерство соціальної політики України. **Прийомна сім'я**. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/priyomna-simya.html?> (дата звернення: 01.11.2023 р.).

26. Міністерство соціальної політики України. **Процедура усиновлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування громадянами України**. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/usinovlennya.html> (дата звернення: 01.11.2023 р.).

27. Міністерство соціальної політики України. Захист прав дітей є одним із пріоритетів Мінсоцполітики. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zahist-prav-ditej-ye-odnim-iz-prioritetiv-minsocpolitiki-20052021> (дата звернення 06.10.2023 р.).

28. Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту. Державна підтримка дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Праця і зарплата*, № 40 від 2010-10-27 С. 15.

29. Моргай Л.А. Професійно-етична діяльність соціального працівника. *Збірник наукових праць (Херсонського державного університету)*. Педагогічні науки. 2017. Вип. 78 (2). С. 200-203.

30. Мордань О. Об'єктивні чинники впливу на державну політику щодо соціального захисту дітей, які залишилися без піклування батьків. *Соціальна і гуманітарна політика*, 2013 р., С. 234.

31. Найбільше дітей в Україні з початку 2023 року всиновили у Житомирській області. *Житомир Info*. URL: https://www.zhitomir.info/news_216949.html (дата звернення 04.11.2023 р.).

32. Пеша І. В. Причини соціального сирітства та розвиток сімейних форм виховання в умовах трансформації українського суспільства. *Соціологія*. URL: <http://surl.li/obujba> (дата звернення: 27. 10. 2023 р.).

33. Попова А.О. Міжнародні стандарти захисту дітей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Національний університет «Одеська юридична академія»*. С. 124 – 126. URL: <http://surl.li/obujj> (дата звернення 14. 09. 2023 р.).

34. Постанова Кабінету Міністрів України від 26. 06. 2019 №552. Деякі питання виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, у тому числі з інвалідністю, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом “гроші ходять за дитиною”, оплати послуг із здійснення патронату над дитиною та виплати соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя, підтримки малих групових будинків. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-2019-%D0%BF#doc_info (дата звернення: 04.11.2023 р.)

35. Прищепа Я. В Україні майже 69 тисяч дітей-сиріт і позбавлених батьківського піклування. *Суспільне, Новини*. URL: <http://surl.li/obujjs> (дата звернення 09.11.2023 р.).

36. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: *Закон України* від 18.09.2012 № 5290- VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5290-17#Text> (дата звернення 07. 09. 2023 р.).

37. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Національної поліції: *Закон України* від 10.11.2015 № **766-VIII**. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/766-19> (дата звернення 09.11.2023 р.).

38. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту дітей та підтримки сімей з дітьми: *Закон України* від 26.01.2016 № **936-VIII**. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/936-19#Text> (дата звернення: 22.11.2023 р.).

39. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану: *Постанова Кабінету Міністрів України* від 22 березня 2022 р. № 349, Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/349-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 13.11.2023).

40. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: *Закон України* від 13 січня 2005 р., № 2342-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2342-15> (дата звернення 10. 09. 2023 р.).

41. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю: *Постанова Кабінету Міністрів України* від 26.04.2002 № 565.

42. Про затвердження Правил опіки та піклування. Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти України, Міністерства праці та соціальної політики України (від 26 травня 1999 року N 34/166/131/88). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/reg3680?an=9277> (дата звернення: 01.11.2023 р.)

43. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях: *Закон України* від 19.06.2018 № 2462-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19#Text> (дата звернення 14. 10. 2023 р.).

44. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402–III. Відомості Верховної Ради України, № 30, 2001 р. Ст. 142.

45. Про охорону дитинства: *Закон України* від 2001, № 30, 142 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення 17. 11. 2023 р.).

46. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення 02.11.2023).

47. Прокопенко О. С. Державна політика щодо соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: Державне управління. 2017. Т. 305. Вип. 293. С. 29-33.

48. Сімейний кодекс України (Розділ IV) (в редакції Закону № 3497-IV від 23.02.2006). URL: <https://patrul.in.ua/doc/kod/sku/r-4-sku/> (дата звернення 10. 09. 2023 р.).

49. Слово і діло. В Україні зростає кількість осиротілих дітей. *Аналітичний портал*. URL: <http://surl.li/etqvd> (дата звернення: 19. 09. 2023 р.).

50. Слезанська Г. І. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи у територіальних громадах : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05. Тернопіль : Терн НПУ ім. В. Гнатюка, 2019. 687 с.

51. Служба у справах дітей Запорізької міської ради. Дитячі будинки сімейного типу. URL: <https://dity.zp.ua/articles/ditaci-budinki-simejnogo-tipu> (дата звернення: 10.11.2023 р.).

52. Слюсар Л. І. Сучасний стан проблеми соціального сирітства в Україні та шляхи її вирішення. *Соц.-ек. проблеми сучас. періоду України*, 2014. Вип. 5(109). С. 468 – 477.

53. Соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Державна доповідь про становище дітей в Україні. *Український інститут соціальних досліджень*, 2000., 138 с., С. 54 – 78.

54. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Мін'юст України*, роз'яснення від 13.07.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0051323-11#Text>.

55. Стефанчук М. О. Захист суб'єктивних цивільних прав дітей в умовах збройних конфліктів через призму адаптації законодавства України до стандартів ЄС (проблеми пріоритетів та термінології). *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2017, Випуск 45, Том 1. С. 101-105. URL: <http://surl.li/obule>.

56. Суліменко О. Надання соціальних послуг дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, в об'єднаній територіальній громаді. *Ввічливість.Humanitas*, 2020 р., 5, 89 – 94, URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.5.12>.

57. Хвисячук І. Права та соціальні гарантії дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Район Шацьк*, 13.09.2020 р. URL: <http://surl.li/obuli> (дата звернення 14.08.2023 р.).

58. Черенько Л. М., Полякова С. В., Реут А. Г. Бідність та нерівні можливості дітей в Україні; за ред. Е.М. Лібанової., К. : ІДСД НАН України, ЮНІСЕФ, Український центр соціальних реформ, 2009 р., 288 с. С. 34 – 90.

59. Школатюк Ю. Війна і сирітство: скільки дітей в Україні залишилися без батьків та як змінився рівень їхнього усиновлення. *Юридична газета online*. Всеукраїнське професійне юридичне видання. URL: <http://surl.li/obult> (дата звернення 07.10.2023 р.).

60. Яремчук В. В. Феномен соціального сирітства як наукова проблема. *Вісник психології і педагогіки ПНУ ім. В. Стефаника*, № 15, 2010 р., С. 7 – 10.